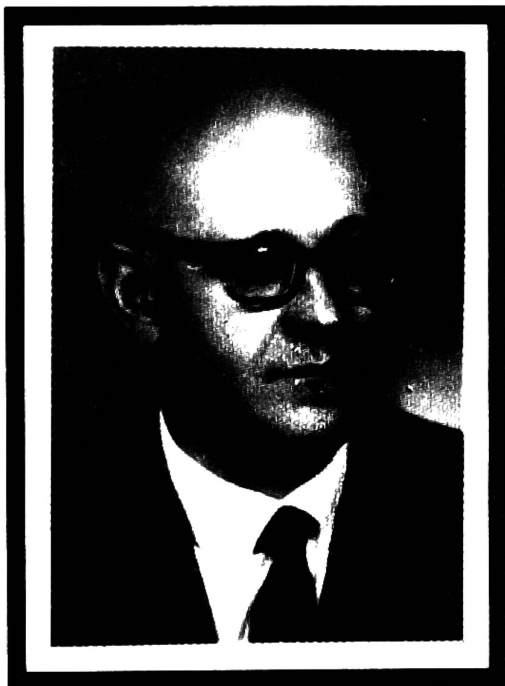

Wspomnienie o prof. dr. inż. Stanisławie Kapuścińskim

Stanisław Kapuściński, Prof. Dr. Eng. Obituary

1 7 czerwca 1991 r. zmarł w wieku 80 lat prof. dr inż. Stanisław Kapuściński, emerytowany profesor zwyczajny Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie, wybitny leśnik i entomolog, wychowawca i nauczyciel wielu pokoleń polskich leśników. Był jednym z ostatnich jeszcze żyjących absolwentów Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki Lwowskiej.

Prof. dr inż. S. Kapuściński urodził się 13 listopada 1910 r. we Lwowie, gdzie ukończył gimnazjum humanistyczne im. Jana Długosza. Już w okresie szkolnym wykazywał duże zamiłowania do nauk przyrodniczych, gromadząc bogate kolekcje owadów, roślin i ptaków, które były wzorowane na zbiorach przyrodniczych Muzeum im. Dzieduszyckich. W roku 1932 rozpoczął studia na Wydziale Rolniczo-Lasowym Politechniki Lwowskiej, które ukończył w 1936 r. uzyskując stopień inżyniera leśnika, na podstawie pracy dyplomowej wykonanej z zakresu entomologii leśnej pt. "Przyczynek do znajomości pasożytów pałczenia (*Pseudoclavellaria amerinae* L.)". Jeszcze podczas

studiów w latach 1933–1935 pracował jako asystent wolontariusz, a po ich ukończeniu jako starszy asystent w Katedrze Ochrony Lasu i Entomologii Lasowej pod kierunkiem prof. inż. A. Kozikowskiego. W okresie tym brał udział w zajęciach dydaktycznych oraz pracach naukowo-badawczych prowadzonych przez prof. Kozikowskiego m.in. w lasach Ordynacji Zamojskiej na terenie Środkowego Roztocza. Uczestniczył również w zespołowych badaniach przyrodniczych północnej krawędzi Podola zainicjowanych przez prof. dr. D. Szymkiewicza, a zorganizowanych przez Polskie Towarzystwo Przyrodników im. M. Kopernika, gdzie prowadził samodzielne studia zoocecidologiczne, których wyniki przedstawił w czterech publikacjach naukowych.

W roku 1936 został przeniesiony służbowo do Warszawy, gdzie pracował początkowo jako dietariusz dziennie płatny, a od 1938 roku do wybuchu II wojny światowej jako

asystent w Oddziale Ochrony Lasu Instytutu Badawczego Lasów Państwowych pod kierunkiem docenta, a późniejszego profesora SGGW Mariana Nunberga – wybitnego leśnika i entomologa. W tym czasie prowadził prace naukowo-badawcze i naukowo-usługowe z zakresu entomologii leśnej i ochrony lasu, ze szczególnym uwzględnieniem szkodników szyszek, owoców i nasion drzew i krzewów leśnych.

Przez cały okres okupacji przebywał w Warszawie, pracując jako robotnik akordowy przy produkcji drewnianych skrzyń w przedsiębiorstwie "Tissa", a następnie jako magazynier produktów rolnych w Polskim Komitecie Opiekuńczym oraz ogrodnik w przywilłowych terenach Mokotowa. Brał również udział jako wykładowca w szkoleniach rolników organizowanych przez Stację Ochrony Roślin. Zamiłowania przyrodnicze prof. Kapuścińskiego były tak wielkie, że nawet w tym okresie nie zrezygnował z pracy naukowej opracowując zbiory zooecidiologiczne oraz przygotowując do druku klucz do oznaczania uszkodzonych przez owady owoców i nasion drzew i krzewów leśnych. Niestety duża część tych zbiorów łącznie z fotografiami i kompletem klisz cynkowych oraz z przekazaną na przechowanie bogatą biblioteką naukową i kolekcją chrząszczy z rodziny kornikowatych (*Scolytidae*) profesora Nunberga spłonęła w czasie powstania warszawskiego.

Po zakończeniu działań wojennych rozpoczął pracę w Zakładzie Ochrony Lasu Instytutu Badawczego Leśnictwa w Krakowie pod kierunkiem prof. dr hab. M. Nunberga początkowo jako asystent, a następnie adiunkt. Po przejściu prof. Nunberga do Warszawy i przeniesieniu tam Zakładu Ochrony Lasu pozostał w Krakowie w Oddziale IBL, gdzie pełnił kolejno funkcję kierownika Stacji Ochrony Lasów Górskich (1948--1951), Zakładu Ochrony Lasów Górskich (1951–1955), Zakładu Zagospodarowania Lasów Górskich (1955–1961) oraz Pracowni Ochrony Lasów Górskich (1961–1963). Równocześnie w latach 1955–1959 był kierownikiem Oddziału IBL w Krakowie. Niezależnie od zmian organizacyjnych placówka ochrony lasów górskich, którą kierował przez 16 lat zachowała swój charakter i obejmowała zasięgiem działania lasy górskie i wyżynne Polski południowej wchodzące administracyjnie w skład 6 Okręgowych Zarządów Lasów Państwowych. Na tym terenie pod kierunkiem prof. Kapuścińskiego były prowadzone prace naukowo-badawcze i naukowo-usługowe o bezpośrednim znaczeniu dla gospodarki leśnej. W ramach specjalnych zarządzeń Ministerstwa Leśnictwa wykonywał wraz z zespołem współpracowników zadania osłony naukowej wielkoobszarowych akcji chemicznego zwalczania groźnych liściożernych szkodników leśnych, m.in. przy użyciu samolotów.

Ponadto służył doraźną pomocą administracji leśnej w organizowaniu i prowadzeniu akcji zwalczania owadzych szkodników wtórnych, a zwłaszcza kornika drukarza (*Ips typographus*) w górskich lasach świerkowych i przypłaszczka granatka (*Phaenops cyanea*) w wyżynnych drzewostanach sosnowych. Brał również udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach z zakresu ochrony lasu oraz organizował liczne szkolenia dla pracowników administracji lasów państwowych. W latach 1951–1954 prowadził wykłady i konsultacje z entomologii leśnej i ochrony lasu na kursach dla leśników i drzewiarzy na stopień inżyniera leśnika, organizowanych przez SITLiD w Krakowie.

Był współautorem dwóch kolejnych wydań "Instrukcji ochrony lasu" oraz corocznych prognoz występowania szkodliwych owadów leśnych. W roku 1946 uzyskał na Wydziale

Leśnym SGGW w Warszawie stopień naukowy doktora nauk leśnych z odznaczeniem, na podstawie rozprawy pt. "Znamionek jałowcowy, *Megastigmus Kuntzei* n.sp. (Hym., Torymidae) szkodnik nasion jałowca pospolitego (*Juniperus communis* L.)", a Jego promotorem był prof. dr hab. Marian Nunberg. W roku 1954 otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk leśnych.

Równocześnie z pracą w Instytucie Badawczym Leśnictwa w latach 1947–1953 prowadził działalność naukowo-dydaktyczną na Wydziale Rolniczo-Leśnym, a następnie na Wydziale Leśnym Uniwersytetu Jagiellońskiego jako kierownik nowo utworzonej Katedry Ochrony Lasu i Entomologii Leśnej na stanowisku zastępcy profesora. W okresie tym zorganizował od podstaw warsztaty naukowo-badawczy i dydaktyczny tej placówki, prowadząc wykłady oraz ćwiczenia laboratoryjne i terenowe z zoologii leśnej, entomologii leśnej i ochrony lasu oraz opublikował 25 prac naukowych i trzy wydania skryptów do ćwiczeń z entomologii leśnej.

Drugi okres działalności naukowej i dydaktycznej rozpoczął prof. Kapuściński w roku 1964 na reaktywowanym Wydziale Leśnym początkowo Wyższej Szkoły Rolniczej, a następnie Akademii Rolniczej w Krakowie, ponownie organizując od podstaw Katedrę Ochrony Lasu, którą kierował do roku 1968. W tym samym roku uzyskał tytuł naukowy profesora zwyczajnego nauk leśnych. Następnie w związku ze zmianami organizacyjnymi na Uczelni pracował kolejno na stanowisku profesora zwyczajnego w Zakładzie Ochrony Lasu (1968), kierownika Zakładu Zoologii Leśnej i Łowiectwa (1969–1970) oraz kierownika dyscypliny entomologia leśna w Instytucie Ochrony Lasu (1970–1981). W okresie tym prowadził wykłady z entomologii leśnej, a w latach 1964–1968 również seminaria i wykłady z ochrony lasu oraz opublikował 26 prac naukowych i 3 skrypty do ćwiczeń z entomologii leśnej.

Z dniem 1 października 1971 roku przeszedł na emeryturę, ale nadal pozostawał w ścisłym kontakcie z Katedrą Entomologii Leśnej, która stanowiła kontynuację byłej Katedry Ochrony Lasu. Pozwoliło Mu to na prowadzenie dalszej działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej, czego owocem było opublikowanie 7 prac naukowych oraz 3 skryptów do ćwiczeń z entomologii leśnej. Sprawował również opiekę nad pracami magisterskimi.

Główne zainteresowania naukowe prof. dr. inż. S. Kapuścińskiego obejmowały entomologię leśną i ochronę lasu, ze szczególnym uwzględnieniem systematyki, faunistyki, morfologii i bionomii chrząszczy z rodziny kózkowatych (*Cerambycidae*) i bogatkowatych (*Buprestidae*) oraz błonkówek z rodziny bryzgunowatych (*Cimbicidae*) i trzpiennikowatych (*Siricidae*) grupujących m.in. groźne szkodniki wtórne i techniczne drewna drzew leśnych. Prowadził również badania nad szkodnikami owoców i nasion drzew i krzewów oraz studia zooecidiologiczne. Plonem Jego działalności naukowej jest bogaty dorobek publicystyczny obejmujący łącznie 118 pozycji, w tym 41 twórczych prac naukowo-badawczych, 11 opracowań podręcznikowych i 6 skryptów akademickich. Do szczególnie wartościowych osiągnięć naukowych należy zaliczyć:

- monograficzne opracowanie taksonomii, biologii i ekologii błonkówki *Megastigmus Kuntzei* uszkadzającej nasiona jałowca pospolitego, które po rozszerzeniu o kilka innych gatunków fauny światowej z rodzaju *Megastigmus* Dalm.

zostało na zlecenie Departamentu Rolnictwa USA przetłumaczone na język angielski,

- opublikowanie cyklu prac dotyczących taksonomii, systematyki i biologii błonkówek z rodziny bryzgunowatych (*Cimbicidae*) i trzpiennikowatych (*Siricidae*) o dużych walorach poznawczych,
- opracowanie monografii entomologiczno-leśnych dotyczących najważniejszych boreczników sosnowych oraz smolików.

Natomiast pod względem ilościowym w dorobku naukowym prof. Kapuścińskiego dominują prace zooecidiologiczne, z których pierwsza została opublikowana w roku 1935, a ostatnia w 1989.

Z publikacji książkowych na szczególne wyróżnienie zasługuje unikalna w skali europejskiej obszerna monografia owadów szkodników nasion drzew leśnych oraz cykl 4 skryptów do ćwiczeń z entomologii leśnej o dużych walorach dydaktycznych i szkoleniowych.

Profesor Kapuściński był członkiem wielu towarzystw oraz komisji i rad naukowych wielu instytucji, m.in. Polskiego Towarzystwa Leśnego, Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, Komisji Nauk Rolniczych i Leśnych PAN w Krakowie oraz rad naukowych Ojcowskiego i Tatrzańskiego Parku Narodowego i Zakładu Badań Leśnych PAN w Krakowie.

W okresie swojej blisko 50-letniej pracy naukowej i dydaktycznej wykształcił liczne grono leśników, był m.in. promotorem 140 prac dyplomowych, 6 rozpraw doktorskich oraz recenzentem wielu prac doktorskich, habilitacyjnych i opiniodawcą dorobku naukowego do tytułów profesorskich.

Za swoją długoletnią działalność zawodową był wielokrotnie wyróżniany różnymi odznaczeniami i medalami, m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką Zasłużony dla Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego i Pamiątkowym medalem PTL.

Profesor Kapuściński o niepospolitej energii i inwencji, o szerokich zainteresowaniach naukowych i zawodowych, bez reszty pochłonięty pasją badawczą, jaką stanowiła dla Niego entomologia leśna i ochrona lasu. Cechowała Go głęboka wiedza naukowa, dociekliwość badawcza i doskonała pamięć. Takim też zachowują Go w pamięci uczniowie i współpracownicy. Pozostaną również po Nim niezwykle bogate zbiory naukowe (księgozbiór, odbitki prac naukowych, kolekcje owadów i spowodowanych przez nie uszkodzeń drzew i krzewów leśnych i in.), które zgodnie z wolą Jego Rodziny zostały przekazane do Katedry Entomologii Leśnej Akademii Rolniczej w Krakowie, w której pracował naukowo również po przejściu na emeryturę. Został pochowany 26 czerwca 1991 roku na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie, żegnany przez liczne grono przyjaciół, uczniów i współpracowników.

Jerzy R. Starzyk

Wykaz ważniejszych publikacji prof. dr. inż. Stanisława Kapuścińskiego

1. Przyczynek do znajomości pasożytów pałczenia, *Pseudoclavellaria amerinae* L. (Hym., Tenthredinidae). Pol. Pismo Ent. 1933 T. XII z. 1--4.
2. Przyczynek do znajomości wyrośli (zooecidia) Gorgan i części wschodniej Bieszczad. Pol. Pismo Ent. 1935–1936 T. XIV–XV.
3. Wyrośla (zooecidia) zebrane po północnej krawędzi Podola w okolicy Lwowa, Starego Sioła i Złoczowa. Kosmos 1936 Ser. A T. LXI z. 1.
4. Wyrośla (cecidia) rezerwatów jodłowych Jata i Topór w Nadleśnictwie Państwowym Łuków w nawiązaniu do stosunków typologicznych. Wyd. IBL w Warszawie 1936 Ser. A, Rozpr. i spraw. nr 20.
5. Rozsiedlenie rodzaju *Cynips* w Polsce. Pamiętnik XV Zjazdu Lekarzy i Przyrodników we Lwowie 1939.
6. Rola jarzębiny (*Sorbus aucuparia* L.) w biocenozie leśnej. Wyd. IBL w Warszawie 1945 Ser. C, Ulotki i wyd. popularne nr 16.
7. Znamionek jałowcowy – *Megastignus Kuntzei* n.s. (Hym., Chalcididae) szkodnik nasion jałowca pospolitego (*Juniperus communis* L.) Wyd. IBL 1946 Ser. A, Rozpr. i spraw. nr 47.
8. Materiały do zooecidiologii Mazowsza. Frag. Faun. Mus. Zool. Pol. 1947 T. V nr 5.
9. Przyczynek do znajomości rozsiedlenia w Polsce szkodników nibyjagód i nasion jałowca pospolitego (*Juniperus communis* L.). Spraw. PAU 1947 T. XLVIII nr 3 (współautor: A. Borusiewicz).
10. Najważniejsze boreczniki sosnowe. Wyd. IBL 1948, Ser. C, Ulotki i wyd. popularne nr 23.
11. Nowe dla fauny Polski gatunki, oraz nowe stanowiska kilku gatunków pasożytów owadów z podrodziny *Pimplinae* (Hym. Ichneumonidae). Pol. Pismo Ent. 1948 T. XVIII z. 1.
12. Nowe dla fauny Polski muchówki i błonkówki, szkodniki owoców i nasion drzew i krzewów. Kosmos, Ser. A, Rozpr., R. LXV z. I–VI.
13. Przewężyk modrzewiowy (*Taeniothrips laricivorus* Kra.-Far.) nowy szkodnik modrzewia. Las Pol. 1948 R. XXII nr 5.
14. Przyczynek do znajomości rozsiedlenia w lasach polskich rodzaju biegacz (*Carabus* Lin.) (*Carabidae*, Col.). Spraw. PAU 1949 T.L nr 8 (współautor: A. Borusiewicz).
15. Smoliki. PWRiL 1950 Warszawa.
16. Problem kurovce smrkového (*Ips typographus* L.) v Polsku. Lesn. Prace 1950 R.29 c.3–4.

17. Nowe stanowisko spieszka cieplarnianego – *Tychycines asynamorus* Adel. (*Orth., Locustidae*) na ziemiach polskich. Pol. Pismo Ent. 1950 T. XX.
18. Ściga modrzewiowa, *Tetropium gabrieli* Weise (*Cerambycidae, Col.*) na ziemiach polskich. Pol. Pismo Ent. 1952 T. XXIII.
19. O wiosennych i jesiennych producentach posuszu sosnowego. Las Pol. 1952 R. XXVI nr 10.
20. Szkodniki drzew i krzewów parkowych (rozdział w podręczniku "Ochrona roślin" pod red. J. Kochmana i K. Strawińskiego). PWRiL 1953 Warszawa; wyd. II, 1956; wyd. III, 1963.
21. Wełniak (*Prosternon tessellatum* L.) (*Col., Elateridae*), szkodnik grzyba prawdziwego (*Boletus edulis* Byull.). Pol. Pismo Ent. 1954 T. XXIV nr 6.
22. Podręcznik do ćwiczeń z entomologii leśnej. PWRiL 1955 Warszawa.
23. Leśnictwo na ziemiach górskich. Zesz. Probl. Post. Nauk Roln. 1958 z. 14.
24. Stan zagrożenia lasów polskich ze strony szkodliwych owadów leśnych w r. 1959/60. Prace IBL 1961 nr 225 (współautorzy: W. Koehler, Z. Schnaider, E. Śliwa, J. Burzyński, J. Schnaider, Z. Sierpiński, Z. Capecki).
25. Studien über die *Siricidae* (*Hymenoptera*). Teil I. Arten aus der Verwandtschaft *Urocerus gigas* (L.) und *Urocerus fantoma* (F.) in Polen und in Europa, auf dem Grunde ihres Vorkommens in der paläarktischen Region. Pol. Pismo Ent. 1962 T. XXXII nr 15.
26. Europäische Formen des Pflaumnebockchens, *Tetrops praeusta* (L.) und ihre Frasspflanzen. Studien über die Familie Bockkäfer – *Cerambycidae* (*Coleoptera*). Teil II, Ent. Blätter 1963 Jhrg. 59 H. 3.
27. Studien über die Familie *Cimbicidae* (*Hym., Symphyta*). II. Die paläarktische Formen von *Cimbex femorata* (L.). Ann. Zool. 1963 T. XXI nr 13.
28. *Megastigmus Kuntzei* Kap. Spotted Juniper Wasp (*Hym., Chalcidoidea: Torymidae*) a destructive insect feeding in Seeds of Common Juniper, *Juniperus communis* L. and others insects of the genus *Megastigmus* Dalm. injurious to the Seeds of *Cupressaceae.*, Publ. for the Department of Agr. with the National Science Foundation, Washington – Warsaw 1964,
29. Szkodniki owadzie nasion drzew leśnych. PWRiL 1966 Warszawa.
30. Materiały do znajomości wyrośli (zoocecidia) drzew i krzewów Beskidów Zachodnich. Zesz. Nauk. WSR w Krakowie 1971 nr 64 Leśn. z. 6 (współautor: M. Skrzypczyńska).
31. Ćwiczenia z entomologii leśnej. PWN 1972 Kraków; wyd. II 1973.
32. Pomocnicze ryciny do ćwiczeń z entomologii leśnej. Skrypty AR w Krakowie 1972; wyd. II, 1979; wyd. III, 1985.

33. Wyrośla występujące w Puszczy Dulowskiej. Część I i II. Zesz. Nauk. AR w Krakowie 1977 nr 122 Leśn. z. 10 (współautor: M. Skrzypczyńska).
34. Entomologia leśna. Część I. Sprawdzenia opanowania wiadomości na ćwiczeniach laboratoryjnych z entomologii leśnej. Skrypty AR w Krakowie 1980; wyd. II, 1985.
35. Wyrośla (*Symphotoecidia*) Beskidu Sądeckiego z obszaru dorzecza Kryniczanki, Mochnaczki i Muszynki. Zesz. Nauk. AR w Krakowie 1981 nr 164 Leśn. z. 13.
36. Wyrośla (zooecidia) Beskidu Wysokiego z Pasma Babiogórskiego. Zesz. Nauk. AR w Krakowie 1982 nr 172 Leśn. z. 14.
37. Materiały do znajomości wyrośli (zooecidia) Wysoczyzny Tarnowskiej w Kotlinie Sandomierskiej. Zesz. Nauk. AR w Krakowie 1984 nr 184 Leśn. z. 15.
38. Materiały do znajomości roziedlenia w Polsce błonkówek rośliniarek (*Hym.*, *Symphyta*). Część I. Rośliniarki Ciechocinka i okolicy. Zesz. Nauk. AR w Krakowie 1984 Leśn. z. 15.
39. Wandernymphen von Milben als Passagiere auf Käfern. Mikrokosmos 1985 H. 6 (współautor: J. Wiśniewski).
40. Materiały do znajomości wyrośli (zooecidia) występujących w Krakowie – Nowej Hucie. Zesz. Nauk. AR w Krakowie 1985 nr 197 Leśn. z. 16 (współautor: J. Czechowicz).
41. Rastlinske šiške (zooecidiji) Ciechocinka in okolice (Poljska). Zborn. Biot. fakul. Univ. E. K. v Ljubljani 1988 t. 51.